

REPUBLIKA HRVATSKA
DRŽAVNI URED ZA REVIZIJU
Područni ured Slavonski Brod

KLASA: 041-01/23-10/2
URBROJ: 613-14-23-8
Slavonski Brod, 25. kolovoza 2023.

Izvješće o obavljenoj reviziji učinkovitosti

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Požeško-slavonskoj županiji

CILJEVI
ODRŽIVOG
RAZVOJA

6 ČISTA VODA I
SANITARNI UVJETI

12 ODGOVORNA
POTROŠNJA
I PROIZVODNJA

SADRŽAJ

stranica

PREDMET, SUBJEKT I CILJEVI REVIZIJE	2
METODE REVIZIJE	3
KRITERIJI ZA OCJENU UČINKOVITOSTI	4
PRAVNI, STRATEŠKI I PLANSKI OKVIR ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE	6
EVIDENCIJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE	10
GRADNJA, KORIŠTENJE I ODRŽAVANJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE	13
Gradnja građevina za navodnjavanje	13
Korištenje građevina za navodnjavanje	19
Održavanje građevina za navodnjavanje	25
KORIŠTENJE VODE ZA NAVODNJAVANJE	27
INFORMIRANJE JAVNOSTI	30
OCJENA UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI	32
OČITOVANJE POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	35

IZVJEŠĆE
O OBAVLJENOJ REVIZIJI UČINKOVITOSTI
UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE U
POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJU

Na temelju odredaba članaka 19. i 21. Zakona o Državnom uredu za reviziju (Narodne novine 25/19), obavljena je revizija učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje u Požeško-slavonskoj županiji (dalje u tekstu: Županija).

Revizija je obavljena na način i prema postupcima utvrđenim Okvirom profesionalnih načela, standarda i smjernica Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI) (Narodne novine 17/20) i Kodeksom profesionalne etike državnih revizora.

Postupci revizije provedeni su od 30. siječnja do 25. kolovoza 2023.

PREDMET, SUBJEKT I CILJEVI REVIZIJE

Predmet revizije je upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji.

Navodnjavanje je, prema odredbama Zakona o vodama (Narodne novine 66/19, 84/21 i 47/23)¹, djelatnost zahvaćanja podzemnih i površinskih voda i njihova isporuka radi natapanja poljoprivrednog zemljišta, sportskih terena ili drugoga zemljišta, dok je javno navodnjavanje djelatnost zahvaćanja podzemnih i površinskih voda te njihova isporuka radi natapanja poljoprivrednog zemljišta putem građevina za navodnjavanje u vlasništvu županija ili mješovitih melioracijskih građevina u vlasništvu Republike Hrvatske. Upravljanje su poslovi investitora gradnje vodnih građevina, njihovo održavanje, čuvanje i korištenje za namjene kojima vodne građevine služe.

Vodne građevine su građevine ili skupovi građevina zajedno s pripadajućim uređajima i opremom, koji čine tehničku, odnosno tehnološku cjelinu, a služe za uređenje vodotoka i drugih površinskih voda, zaštitu od štetnog djelovanja voda, zahvaćanje voda radi njihova namjenskog korištenja i za zaštitu voda od onečišćenja.

Vodne građevine su, između ostalog, vodne građevine za melioracije koje čine:

1. građevine za melioracijsku odvodnju (kanali s pripadajućim crpnim stanicama, drenažama, betonskim propustima, čepovima, sifonima, stepenicama, brzotocima, oblagama za zaštitu od erozija, ustavama i drugim pripadajućim građevinama, uređajima i opremom) koje se dijele na građevine za osnovnu melioracijsku odvodnju (melioracijske građevine I. i II. reda) i građevine za detaljnu melioracijsku odvodnju (građevine III. i IV. reda)
2. građevine za navodnjavanje (akumulacijske i druge zahvatne građevine, razvodna mreža i druge građevine pripadajuće ovim građevinama)
3. mješovite melioracijske građevine.

Građevinama za osnovnu melioracijsku odvodnju u vlasništvu Republike Hrvatske upravljaju Hrvatske vode. Građevinama za detaljnu melioracijsku odvodnju u vlasništvu županija upravljaju Hrvatske vode. Građevinama za navodnjavanje u vlasništvu županija upravljaju županije.

Građevine za navodnjavanje, prema načinu gradnje i upravljanja, dijele se na sustave javnog navodnjavanja² i privatne sustave. Sustavi javnog navodnjavanja najčešće se sastoje od vodozahvata s crpnom stanicom i postrojenjem za kondicioniranje vode³, akumulacije, dovodnoga sustava i distribucijske mreže. Vodozahvat može biti na otvorenom vodotoku, postojećoj akumulaciji ili podzemnoj vodi.

Subjekt revizije je Županija, kao investitor gradnje sustava javnog navodnjavanja na svom području.

Revizijom je obuhvaćeno razdoblje 2005. – 2021. u vezi s donošenjem županijskog plana navodnjavanja i ostvarenjem ciljeva utvrđenih navedenim planom, dok su podaci o drugim aktivnostima Županije obuhvaćeni do konca 2022.

¹ Do stupanja na snagu navedenog Zakona (srpanj 2019.), na snazi je bio Zakon o vodama (Narodne novine 153/09, 130/11, 56/13, 14/14 i 46/18).

² Predmet revizije su sustavi javnog navodnjavanja.

³ Prema odredbama Zakona o vodama, kondicioniranje je postupak obrade zahvaćene vode da bi postala prikladna za ljudsku potrošnju.

Osnovni cilj revizije je ocijeniti učinkovitost upravljanja građevinama za navodnjavanje te utvrditi ostvaruju li se ciljevi Nacionalnog projekta navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama u Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: NAPNAV), koji je donijela Vlada Republike Hrvatske u srpnju 2005., i Višegodišnjeg programa gradnje regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina i građevina za melioracije (Narodne novine 117/15) (dalje u tekstu: Višegodišnji program gradnje) na području Županije. Revizijom je obuhvaćena provedba Osnova navodnjavanja za područje Županije (dalje u tekstu: Osnove navodnjavanja), koje je donijela Županija u listopadu 2005.

Posebni ciljevi revizije su:

- provjeriti uspostavu pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje
- utvrditi jesu li ustrojene propisane evidencije građevina za navodnjavanje
- ocijeniti je li gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje učinkovita
- ocijeniti koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem
- utvrditi informira li se javnost o navodnjavanju.

METODE REVIZIJE

U skladu s prihvaćenim revizijskim standardima Međunarodne organizacije vrhovnih revizijskih institucija (INTOSAI), revizija je planirana i obavljena na način koji osigurava potrebne revizijske dokaze i pruža razumnu osnovu za revizijske nalaze i zaključke te ostvarenje ciljeva revizije.

U fazi planiranja i pripreme revizije, analizirana je pravna regulativa, javno objavljeni podaci o Županiji, podaci o sustavima javnog navodnjavanja koje objavljuju Hrvatske vode i drugi dostupni podaci.

U provedbi postupaka revizije korištene su sljedeće metode prikupljanja i analize podataka:

- proučeni su i analizirani propisi te stručni i drugi dostupni materijali u vezi s navodnjavanjem
- analizirani su podaci iz poslovnih knjiga, evidencija i izvješća Županije, provjerena je dokumentacija u vezi sa sustavima navodnjavanja te su analizirani podaci iz javno objavljenih izvješća Hrvatskih voda
- na temelju odabranog uzorka, provjerena je dokumentacija Županije u vezi s evidentiranjem građevina za navodnjavanje i korištenjem sustava javnog navodnjavanja
- obavljani su razgovori s odgovornim osobama i pribavljena obrazloženja o pojedinim aktivnostima u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje.

KRITERIJI ZA OCJENU UČINKOVITOSTI

Za ocjenu učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje utvrđeni su kriteriji koji proizlaze iz zakona, drugih propisa i planskih dokumenata, kao i poduzetih aktivnosti Županije u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje.

Okosnicu revizije činilo je glavno pitanje:

– Je li upravljanje građevinama za navodnjavanje učinkovito?

Revizijom su prikupljeni dokazi kako bi se odgovorilo na sljedeća **potpitanja**:

- Je li uspostavljen pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje?
- Jesu li ustrojene evidencije građevina za navodnjavanje?
- Je li gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje učinkovita?
- Koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem?
- Provodi li se informiranje o ostvarenju županijskih planova navodnjavanja?

U tablici broj 1 daju se kriteriji za ocjenu učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje, prema područjima revizije.

Tablica broj 1

Kriteriji za ocjenu učinkovitosti, prema područjima revizije

Redni broj	Područja revizije	Kriteriji
	1	2
1.	Pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ uspostavljen je pravni i strateški okvir kojim je uređeno područje navodnjavanja ○ donesen je županijski plan navodnjavanja i usklađen je s NAPNAV-om ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je program gradnje sustava javnog navodnjavanja ○ program gradnje sustava javnog navodnjavanja sadrži propisane podatke ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je godišnji program održavanja sustava javnog navodnjavanja ○ godišnji program održavanja sustava javnog navodnjavanja sadrži propisane podatke
2.	Evidencije građevina za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ ustrojena je evidencija građevina za navodnjavanje ○ prije gradnje građevina za navodnjavanje uređeni su imovinskopravni odnosi ○ uređeno je vlasništvo građevina za navodnjavanje ○ građevine za navodnjavanje evidentirane su u poslovnim knjigama Županije
3.	Gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ županijskim planom navodnjavanja utvrđen je vodni i zemljišni potencijal ○ županijskim planom navodnjavanja utvrđene su poljoprivredne površine pogodne za navodnjavanje ○ Županija je u skladu sa županijskim planom navodnjavanja nominirala projekte navodnjavanja prema Hrvatskim vodama

Redni broj	Područja revizije	Kriteriji
	1	2
		<ul style="list-style-type: none"> ○ prije gradnje građevina za navodnjavanje osigurani su izvori financiranja ○ Županija je dio/ukupna sredstva pribavila iz sredstava ruralnog razvoja ○ izrađeni su elaborati zaštite okoliša te su podneseni zahtjevi za ocjenu o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš ○ sustav javnog navodnjavanja pušten je u rad ○ prikupljaju se podaci o stvarno navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu i broju priključenih korisnika ○ sustavi javnog navodnjavanja koriste se u punom kapacitetu (poljoprivrednici se priključuju na sustav), odnosno imaju dovoljan broj krajnjih korisnika ○ ispituje se jesu li cijene priključaka na sustave javnog navodnjavanja prihvatljive poljoprivrednicima ○ u preinvesticijskim studijama utvrđena je struktura poljoprivrednih kultura te planirana proizvodnja navedenih kultura na navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu ○ prikupljaju se podaci o poljoprivrednim kulturama na zemljištu koje se navodnjava i analiziraju u odnosu na preinvesticijske studije ○ prikupljaju se podaci o povećanju poljoprivredne proizvodnje na navodnjavanom zemljištu i analiziraju se u odnosu na utrošak vode ○ provode se edukacije poljoprivrednika o koristima navodnjavanja (putem Županije ili drugih službi) zbog utjecaja klimatskih promjena ○ provode se edukacije poljoprivrednika o novim tehnologijama, načinu financiranja sustava javnog navodnjavanja i drugo ○ Županija surađuje s nadležnim institucijama u vezi s neposrednim nadzorom korištenja voda ○ Županija surađuje s Hrvatskim vodama u vezi s praćenjem rezultata NAPNAV-a na svome području ○ održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu Županije preuzeto je od Hrvatskih voda u propisanom roku ○ izrađene su preinvesticijske studije kojima su određeni opći tehnički uvjeti za održavanje vodnih građevina i/ili se koriste Opći tehnički uvjeti Hrvatskih voda iz 2012. ○ sastavljen je izračun godišnjih troškova rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja ○ izabrani su izvođači za poslove održavanja i zaključeni ugovori ○ poslovi održavanja obavljaju se u skladu sa zaključenim ugovorima
4.	Korištenje vode za navodnjavanje	<ul style="list-style-type: none"> ○ za korištenje vode za navodnjavanje pribavljene su vodopravne dozvole ○ sustavi javnog navodnjavanja omogućuju mjerenje utroška i gubitaka vode ○ s krajnjim korisnicima sustava javnog navodnjavanja zaključeni su ugovori ○ predstavničko tijelo Županije donijelo je odluku o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje ○ odluka o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje sadrži propisane elemente ○ naknada za navodnjavanje se obračunava na propisani način ○ vodi se očevidnik naknade za navodnjavanje ili je vođenje povjereno drugim tijelima u skladu s propisima ○ ostvaruju se prihodi od naknade za navodnjavanje i namjenski se troše ○ donesena je odluka o podmirivanju dijela troškova održavanja sustava javnog navodnjavanja iz prihoda Županije
5.	Informiranje javnosti	<ul style="list-style-type: none"> ○ informira se javnost o ostvarenju županijskog plana navodnjavanja i učincima navodnjavanja

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **učinkovitim**, ako je uspostavljen pravni, strateški i planski okvir koji omogućava učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, ustrojene su propisane evidencije, gradnja građevina za navodnjavanje obavlja se u skladu s planskim dokumentima te se izgrađene građevine koriste i održavaju, voda za navodnjavanje koristi se u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem te se informira javnost o ostvarenju županijskih planova navodnjavanja.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **učinkovitim, pri čemu su potrebna određena poboljšanja**, ako su utvrđeni određeni propusti koji bitno ne utječu na upravljanje građevinama za navodnjavanje.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **djelomično učinkovitim**, ako su utvrđene nepravilnosti i propusti koji utječu na učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje i provedbu aktivnosti te su potrebna značajna poboljšanja.

Upravljanje građevinama za navodnjavanje u Županiji ocjenjuje se **neučinkovitim**, ako su utvrđene nepravilnosti i propusti koji bitno utječu na učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, kako bi se provodilo u skladu s načelima ekonomičnosti, djelotvornosti i svrsishodnosti.

PRAVNI, STRATEŠKI I PLANSKI OKVIR ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE

Odredbama Zakona o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 86/06, 125/06 – ispravak, 16/07 – ispravak, 95/08 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 46/10 – ispravak, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13 i 110/15), utvrđena je Županija kao jedinica područne (regionalne) samouprave. Županija obuhvaća pet gradova i pet općina s ukupno 64 084 stanovnika (prema popisu stanovništva iz 2021.).

Županije u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove od područnog (regionalnog) značaja, koji se odnose na obrazovanje, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu, održavanje javnih cesta, planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova, izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata u vezi s gradnjom i provedbom dokumenata prostornog uređenja za područje županije izvan područja grada te druge poslove u skladu s posebnim zakonima.

Zakonski predstavnik Županije od lipnja 2013. do 20. svibnja 2021. je župan Alojz Tomašević, dipl. oec., a od 21. svibnja 2021. i u vrijeme obavljanja revizije županica je Antonija Jozić, mag. oec. Za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga, ustrojeno je sedam upravnih odjela i jedna služba. Poslovi u vezi sa sustavima javnog navodnjavanja obavljaju se u Upravnom odjelu za gospodarstvo.

Područje navodnjavanja uređeno je Strategijom upravljanja vodama (Narodne novine 91/08), Strategijom poljoprivrede do 2030. (Narodne novine 26/22), NAPNAV-om, Zakonom o vodama, Zakonom o financiranju vodnoga gospodarstva (Narodne novine 153/09, 90/11, 56/13, 154/14, 119/15, 120/16, 127/17 i 66/19), Uredbom o standardu kakvoće voda (Narodne novine 96/19 i 20/23), Pravilnikom o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje (Narodne novine 83/10 i 76/14), Pravilnikom o sadržaju, obliku i načinu vođenja vodne dokumentacije (Narodne novine 120/10), Pravilnikom o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda (Narodne novine 81/10), Pravilnikom o izdavanju vodopravnih akata (Narodne novine 9/20 i 39/22), Pravilnikom o uvjetima za obavljanje poslova vodočuvarske službe (Narodne novine 114/10), Popisom građevina za osnovnu melioracijsku odvodnju i mješovitih melioracijskih građevina od interesa za Republiku Hrvatsku (Narodne novine 83/10), Višegodišnjim programom gradnje i drugim propisima.

Strategiju upravljanja vodama donio je Hrvatski sabor u srpnju 2008., kao dugoročni planski dokument kojim se utvrđuje vizija, misija, ciljevi i zadaće državne politike u upravljanju vodama. Strategija daje strateška opredjeljenja i smjernice razvoja vodnoga gospodarstva polazeći od zatečenog stanja vodnoga sektora, razvojnih potreba, gospodarskih mogućnosti, međunarodnih obveza te potrebe za očuvanjem i unaprijeđenjem stanja voda te vodnih i o vodi ovisnih ekosustava.

U Strategiji upravljanja vodama se navodi da financiranje melioracijske odvodnje i melioracijskog navodnjavanja nema većih nepoznanica. Ono spada u obuhvat načela korisnik plaća. Jedina je dvojba treba li primijeniti načelo skupne solidarnosti, na što i u kojem opsegu. Navode se i opći podaci o vodnim potencijalima, područjima pogodnim za navodnjavanje, potrebama za navodnjavanjem te stanju poljoprivrede u vezi sa sustavima za navodnjavanje. Također, Strategijom je kao aktivnost u vezi s navodnjavanjem utvrđeno stvaranje uvjeta za razvoj navodnjavanja prema zahtjevima korisnika u skladu s NAPNAV-om. Nositelji aktivnosti su Ministarstvo poljoprivrede i županije.

NAPNAV je donijela Vlada Republike Hrvatske 2005. za razdoblje 2006. – 2020. NAPNAV sadrži polazišta, očekivane rezultate, nacionalni okvir projekta, projektne aktivnosti i institucije uključene u provedbu projekta. Očekivani rezultat provedbe NAPNAV-a je da će mjere sustavnog organiziranja infrastrukture u poljoprivredi, okrupnjavanja poljoprivrednih površina i uvođenja navodnjavanja i novih tehnologija proizvodnje polučiti i učinkovitiju poljoprivrednu proizvodnju. Time će se potaknuti promjena strukture proizvodnje uvođenjem visokodohodovnih kultura koje većinom uvozimo te će projekt u konačnici rezultirati povoljnim makroekonomskim učinkom.

Višegodišnji program gradnje je planski dokument upravljanja vodama koji razrađuje načine postizanja ciljeva utvrđenih planovima više razine. Nositelj Višegodišnjeg programa gradnje je ministarstvo nadležno za vodno gospodarstvo.

Prema odredbama Zakona o vodama, svakome je dopušteno korištenje voda za osobne potrebe, na način i u količinama koje ne isključuju druge od jednakog korištenja (opće korištenje voda). Opće korištenje voda obuhvaća zahvaćanje površinske i podzemne vode za piće, kuhanje, grijanje, održavanje čistoće, sanitarne i druge potrebe u kućanstvu, i to iz prvoga vodonosnoga sloja u aluvijalnom području, a u području krša u skladu s vodopravnim uvjetima te korištenje površinskih voda za kupanje, sport i rekreaciju i druge slične namjene. Opće korištenje voda ne obuhvaća korištenje voda za navodnjavanje neovisno o veličini površine koja se navodnjava.

Pravo na korištenje voda za potrebe navodnjavanja ostvaruje se u skladu sa Zakonom o vodama, a radi ostvarenja ciljeva NAPNAV-a, planova i programa navodnjavanja županija te za zadovoljenje potreba za navodnjavanjem različitih korisnika za razne namjene.

Prema NAPNAV-u i Višegodišnjem programu gradnje, poljoprivredna proizvodnja pokazuje višegodišnji pad, neuravnoteženu ponudu i potražnju, stalnost negativne vanjskotrgovinske bilance i postupno smanjenje udjela u bruto domaćem proizvodu⁴. Stoga i gospodarski pokazatelji ukazuju na neučinkovito korištenje raspoloživih resursa zemljišta i voda, spor obrt kapitala i pad proizvodnosti rada u poljoprivredi. Prema istraživanjima, u Republici Hrvatskoj vrlo visoku i visoku pogodnost za navodnjavanje ima 484 025 ha poljoprivrednih površina, a potencijali hrvatske poljoprivrede nedovoljno su iskorišteni. Neiskorišteni su potencijali za navodnjavanje i navodnjavanje ne predstavlja značajno opterećenje na vodni resurs. Prema veličini navodnjavanih površina, Republika Hrvatska se nalazi na začelju Europe. Sve su češća razdoblja suša, iz kojih proizlaze značajne štete od suša, koje se navodnjavanjem, kao jednom od izuzetno važnih mjera, mogu smanjiti, a u određenim okolnostima i potpuno izbjeći.

NAPNAV-om su utvrđeni sudionici nadležni za njegovu provedbu, a to su Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poljoprivrede, Nacionalno povjerenstvo za projekt navodnjavanja, Stručni tim za provedbu NAPNAV-a, Agencija za navodnjavanje, Hrvatske vode, županije, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, zadruge i udruge, poslovni subjekti i gradovi. Aktivnosti Županije su izraditi županijske planove, sudjelovati u definiranju regionalnog koncesionara za rukovanje i upravljanje sustavom za navodnjavanje, nominirati projekte navodnjavanja, osigurati sredstva za sufinanciranje, poticati korisnike na udruživanje te osigurati suglasnosti krajnjih korisnika za nominaciju projekata.

Višegodišnjim programom gradnje identificirana su tri projekta navodnjavanja na području Županije kojima je obuhvaćeno poljoprivredno zemljište površine od 2 413 ha (Orljava – Londža, Venje – Hrnjevac i Kukunjevačko polje).⁵

Do vremena obavljanja revizije (travanj 2023.) nisu doneseni novi NAPNAV, kao ni Višegodišnji program gradnje. Izradu NAPNAV-a naručilo je Ministarstvo poljoprivrede, a izradu novog NAPNAV-a Hrvatske vode. Novi NAPNAV je u fazi izrade.

NAPNAV-om su utvrđeni posebni ciljevi, a jedan od kratkoročnih ciljeva je izrada županijskih planova. U NAPNAV-u je navedeno da sve županije i Grad Zagreb imaju navodnjavanih površina. Veličina navodnjavanih površina te udio navodnjavanih površina u ukupno korištenima nije jednak na svim područjima. Zato je realno očekivati da se navodnjavanje u Republici Hrvatskoj neće u svim područjima jednako razvijati. Županijama koje planiraju navodnjavanje preporučuje se da izrade županijske planove navodnjavanja, odnosno planske dokumente koji bi trebali valorizirati prirodne resurse, definirati prioritetna područja za navodnjavanje, procijeniti veličinu obuhvata te utvrditi socioekonomske učinke gradnje i primjene sustava za navodnjavanje.

Županija je u listopadu 2005., na temelju NAPNAV-a, donijela Osnove navodnjavanja. Osnovama navodnjavanja obuhvaćeni su teritorijalni ustroj i stanovništvo, zemljopisne karakteristike, vrste i karakteristike tla, tlo korišteno u poljoprivrednoj proizvodnji, prioriteti za navodnjavanje, uređenje i zaštita poljoprivrednog zemljišta, stanje vodnoga gospodarstva, klimatske značajke, hidrološke značajke, podzemne vode te tehnička rješenja sustava za navodnjavanje.

⁴ Bruto domaći proizvod pokazuje ukupnu vrijednost dobara i usluga proizvedenih u Republici Hrvatskoj.

⁵ Višegodišnji program gradnje – Tablica 13.19. Identificirani projekti navodnjavanja

Pretpostavke Osnova navodnjavanja su da neposredni korisnici sustava za navodnjavanje (obiteljska gospodarstva i pravne osobe) nemaju financijsku i organizacijsku sposobnost za planiranje i gradnju zajedničkih sustava za navodnjavanje te je, prema navedenim Osnovama, predviđeno sufinanciranje državnim sredstvima. Nadalje, pretpostavke su da korisnici navodnjavanja trebaju nabaviti i održavati opremu za navodnjavanje, plaćati naknadu za korištenje voda, uređivati vlastito poljoprivredno zemljište te se pridržavati obveza zajedničke proizvodnje gdje je to tehnološki nužno. U pripremu gradnje, gradnju, korištenje i održavanje sustava za navodnjavanje uključene su dvije razine, odnosno investitor sustava za navodnjavanje (do proizvodne površine korisnika) te poljoprivrednici kao korisnici sustava.

Do konca 2022. na području Županije s radom su započela dva sustava javnog navodnjavanja (Kaptol I. faza i Ramanovci – Bektež I. faza). Sustav javnog navodnjavanja Kaptol I. faza započeo je s radom u 2013., a sustav Ramanovci – Bektež I. faza u 2020. Županija nije donijela programe gradnje i održavanja sustava javnog navodnjavanja.

Prema odredbama članka 30. Zakona o vodama, gradnja i održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave provodi se prema programu koji donosi njezino predstavničko tijelo.

Prema odredbama članaka 3. i 6. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, program gradnje sustava javnog navodnjavanja, koji donosi jedinica područne (regionalne) samouprave temeljem županijskog plana navodnjavanja, sadrži sljedeća poglavlja: interes krajnjih korisnika za projektiranje i gradnju sustava javnog navodnjavanja, način financiranja izrade projektne dokumentacije i gradnje sustava javnog navodnjavanja, opseg i dinamiku izrade projektne dokumentacije (studija izvodljivosti, studija utjecaja na okoliš, idejni projekt, glavno-izvedbeni projekt), dinamiku pribavljanja potrebnih dozvola i suglasnosti, planiranu vrijednost projektiranja i gradnje sustava javnog navodnjavanja te dinamiku početka i dovršetka projektiranja i gradnje sustava javnog navodnjavanja. Program održavanja sustava javnog navodnjavanja donose jedinice područne (regionalne) samouprave za svaku godinu. Program se temelji na pojedinačnim sustavima javnog navodnjavanja te sadrži ukupno potrebne količine vode i dinamiku rada sustava navodnjavanja, godišnji plan navodnjavanja te godišnje troškove rada i održavanja sustava. U postupku izrade i donošenja godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja, jedinice područne (regionalne) samouprave dužne su uključiti krajnje korisnike.

Državni ured za reviziju nalaže nakon donošenja odluke o ulaganju odnosno gradnji sustava navodnjavanja donijeti program gradnje te za sustave koji su započeli s radom donijeti programe održavanja, u skladu s odredbama Zakona o vodama i Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.

EVIDENCIJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE

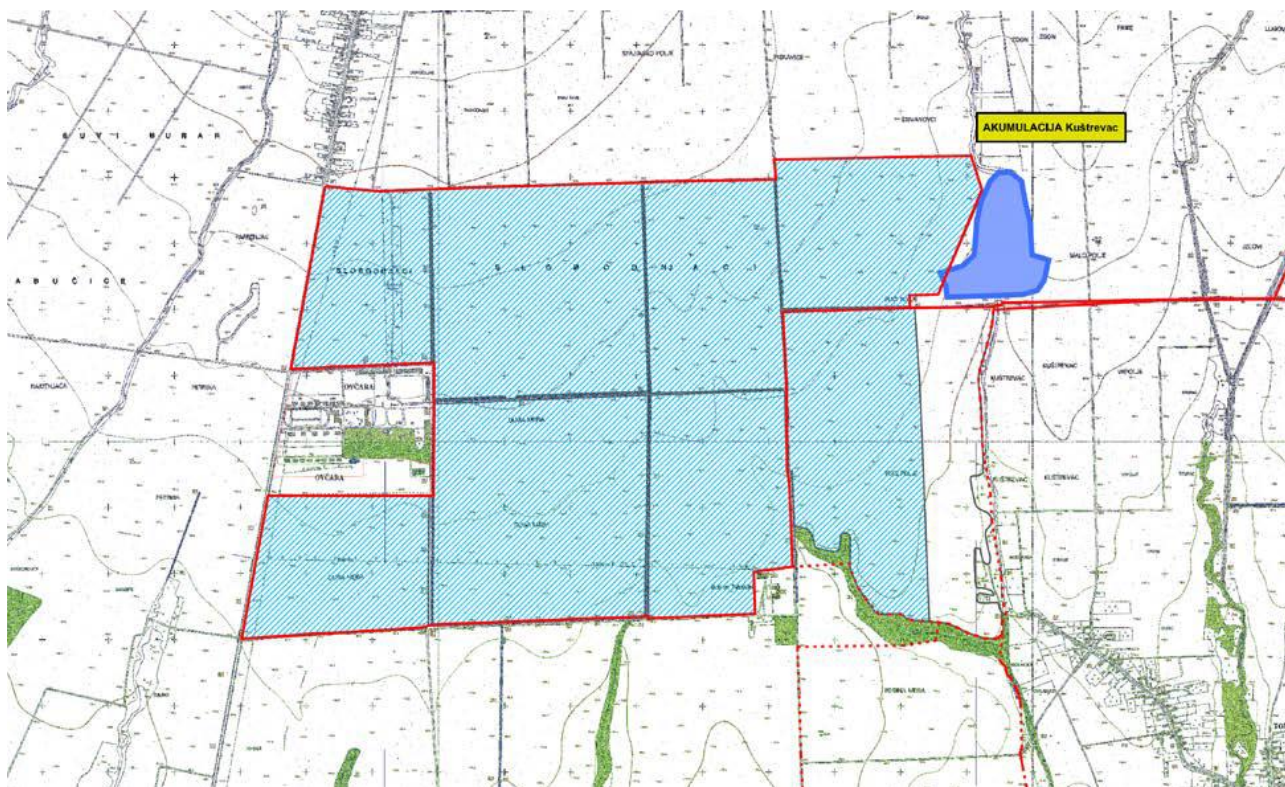
Županija je ustrojila evidenciju građevina za navodnjavanje posebno za svaki sustav javnog navodnjavanja. Navedena evidencija sadrži podatke o obuhvatu svakog pojedinog sustava navodnjavanja, vrijednosti izgrađenog sustava, dozvoljenoj količini zahvata vode prema vodopravnim dozvolama, broju korisnika koji su koristili sustav u 2022., površini navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta i navodnjavanim kulturama u 2022. te visini naknade za fiksni trošak.

Prema poslovnim knjigama, Županija je izgradila dva sustava javnog navodnjavanja za koja su pribavljene uporabne dozvole, koja su započela s radom tijekom 2013. (sustav Kaptol I. faza) i 2020. (sustav Ramanovci – Bektež I. faza), a za tri su izrađena idejna rješenja i projektna dokumentacija (sustav Orljava – Londža, Venje – Hrnjevac i Lipik – Pakrac).

Na slici broj 1 prikazan je obuhvat sustava javnog navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza, a na slici 2 obuhvat sustava javnog navodnjavanja Kaptol I. faza.

Slika broj 1

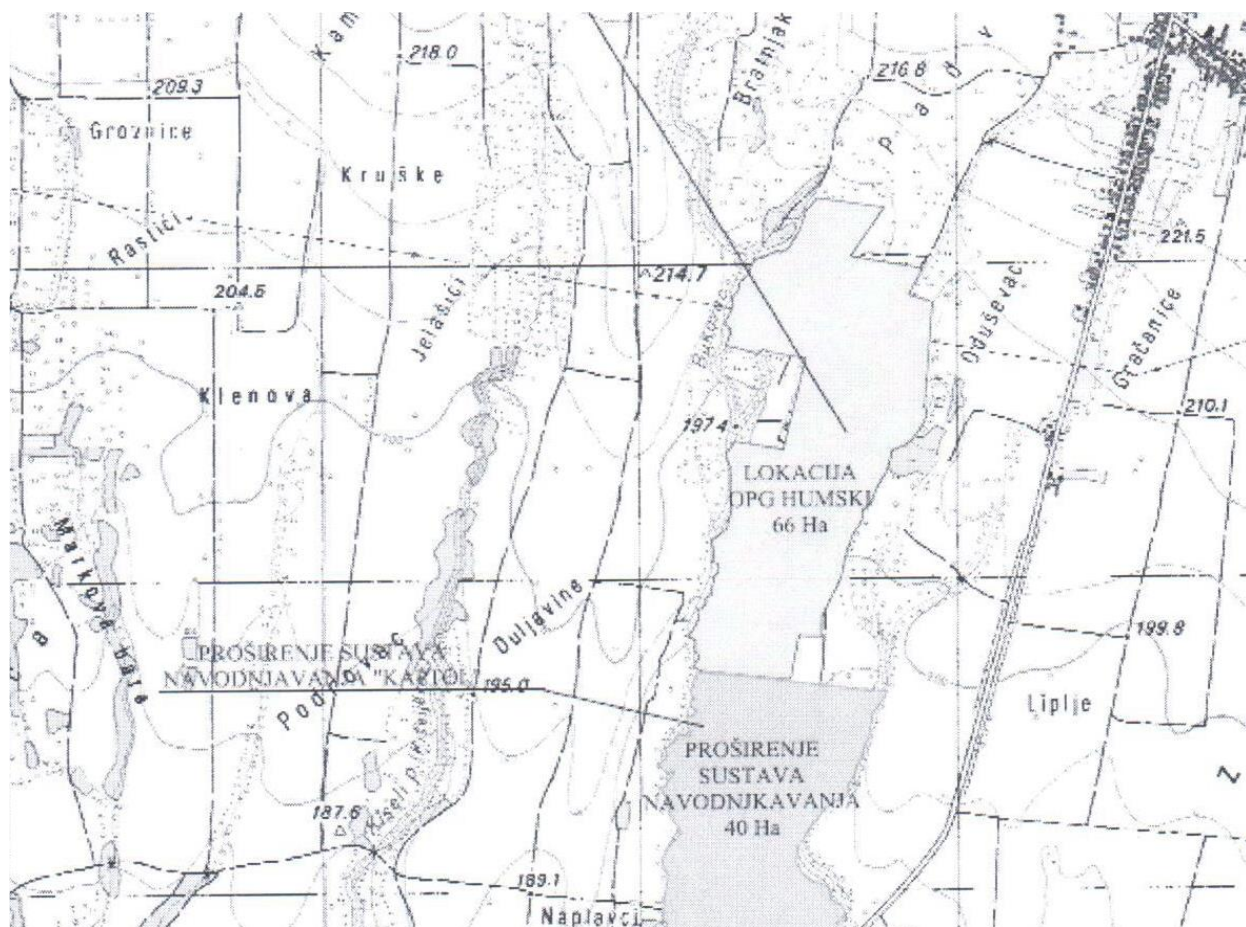
Obuhvat sustava javnog navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza

Izvor: Glavni projekt sustava navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza, rujan 2010.

Slika broj 2

Obuhvat sustava javnog navodnjavanja Kaptol I. faza

Izvor: Ugovor o sufinanciranju građenja vodnih građevina na području Požeško-slavonske županije, veljača 2013.

Sustavi javnog navodnjavanja izgrađeni su na zemljišnim česticama koje nisu u vlasništvu Županije te su prije gradnje svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja uređeni imovinskopravni odnosi na način da su za dio zemljišta zaključeni ugovori o pravu građenja ili pravu služnosti. Ugovorima je utvrđeno da Županija ostvaruje pravo služnosti na dijelu navedenih zemljišnih čestica (u pojedinim slučajevima utvrđene su stvarne površine prava služnosti) bez obveze plaćanja naknade te da će pravo služnosti provesti u zemljišnoknjižnom odjelu nadležnog suda. Uvidom u izvratke zemljišnoknjižnih odjela nadležnog suda utvrđeno je da u pojedinim slučajevima prava služnosti na zemljišnim česticama nisu upisana, a prema obrazloženju Županije, prava služnosti na zemljišnim česticama nisu upisana u zemljišne knjige jer je potrebno utvrditi stvarnu površinu služnosti.

U poslovnim knjigama Županije evidentirano je pet sustava javnog navodnjavanja. Analitičke evidencije osiguravaju podatke o svakom sustavu javnog navodnjavanja.

U tablici broj 2 daju se podaci o procijenjenim vrijednostima ulaganja u sustave javnog navodnjavanja na području Županije, prema Osnovama navodnjavanja te ostvarenim ulaganjima do konca 2022.

Tablica broj 2

Procijenjene vrijednosti ulaganja u sustave javnog navodnjavanja na području Županije, prema Osnovama navodnjavanja te ostvarena ulaganja do konca 2022.

u kn

Redni broj	Sustav javnog navodnjavanja	Procijenjena vrijednost sustava*	Ulaganja u sustave javnog navodnjavanja				Indeks ostvarenja (u %)
			Izrada projektne i druge dokumentacije	Gradnja	Ostali rashodi	Ukupna ulaganja	
	1	2	3	4	5	6 (3+4+5)	7 (6/2*100)
1.	Kaptol I. faza	7.022.855,00	1.088.188,00	4.238.840,00	183.664,00	5.510.692,00	78,5
2.	Ramanovci – Bektež I. faza	3.000.000,00	796.096,00	3.595.147,00	428.116,00	4.819.359,00	160,6
3.	Orljava – Londža	37.500.000,00	3.154.332,00	0,00	0,00	3.154.332,00	8,4
4.	Venje – Hrnjevac	2.100.000,00	297.680,00	0,00	0,00	297.680,00	14,2
5.	Lipik – Pakrac	5.300.000,00	247.500,00	0,00	0,00	247.500,00	4,7
Ukupno		54.922.855,00	5.583.796,00	7.833.987,00	611.780,00	14.029.563,00	25,5

* Izvor: Osnove navodnjavanja

Ukupna vrijednost ulaganja u sustave javnog navodnjavanja na području Županije do konca 2022. iznosila je 14.029.563,00 kn, a odnosi se na ulaganja u gradnju sustava u vrijednosti od 7.833.987,00 kn, izradu projektne i druge dokumentacije (izradu idejnog rješenja i projektne dokumentacije) u vrijednosti od 5.583.796,00 kn te ostale rashode u vrijednosti od 611.780,00 kn. Ostali rashodi odnose se na sufinanciranje uklanjanja nanosa iz akumulacijskog jezera Kuštrevac (voda iz akumulacijskog jezera koristi se za rad sustava javnog navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza), naknade za priključenje na električnu mrežu, tehnički pregled, vodni doprinos i druge manje rashode. Sustavi javnog navodnjavanja, za koje su ostvarena ulaganja manja od procijenjenih vrijednosti, u fazi su izrade projektne dokumentacije.

GRADNJA, KORIŠTENJE I ODRŽAVANJE GRAĐEVINA ZA NAVODNJAVANJE

Gradnja građevina za navodnjavanje

Osnovna pretpostavka za razvoj sustava javnog navodnjavanja su vodni i zemljišni potencijali. Podaci o vodnom i zemljišnom potencijalu na području Republike Hrvatske uređeni su u NAPNAV-u i Višegodišnjem programu gradnje, a podaci o vodnom i zemljišnom potencijalu na području Županije u Osnovama navodnjavanja.

Prema NAPNAV-u, u 2003. u Republici Hrvatskoj navodnjavano je 9 264,75 ha odnosno 0,9 %, dok je u Županiji navodnjavano 1 085,60 ha poljoprivrednog zemljišta odnosno 2,6 % korištenih površina.⁶ Obnovljivi izvori vode u Republici Hrvatskoj iznose oko 45 milijardi m³ vode godišnje, od čega 39 milijardi m³ godišnje iz površinskih voda i 6 milijardi m³ iz podzemnih voda.

Za potrebe analize i rangiranja prioriteta navodnjavanja u Republici Hrvatskoj, prema podacima iz NAPNAV-a, izrađena je karta potencijala vodnih resursa na temelju hidrografske karte, karte slivova podzemnih voda te procijenjene vodne bilance Republike Hrvatske. Pri izradi navedene karte uvedeno je šest razreda potencijala za navodnjavanje: vrlo visoki, visoki, srednji, umjereni, nizak i vrlo nizak potencijal. Na području Županije umjeren potencijal (djelomično osigurane vode za navodnjavanje).

Nadalje, u NAPNAV-u je izvršeno rangiranje županija s obzirom na potencijale za navodnjavanje na nacionalnoj razini. Provedena je analiza koja uz korištene kriterije prirodnih resursa i deficita vode uvodi i socioekonomske kriterije. Kriteriji su grupirani u četiri skupine: obilježja poljoprivrednih gospodarstava, uzgajane kulture, prirodni resursi i deficit vode. Temeljem provedene analize županije su na nacionalnoj razini rangirane u četiri skupine, gdje prva skupina predstavlja županije s vrlo visokim prioritetom u navodnjavanju sa smanjenjem do četvrte skupine s normalnim prioritetom za navodnjavanje. Županija pripada u treću prioritetnu skupinu za navodnjavanje.

⁶ NAPNAV – Tablica 8. Navodnjavane površine u Republici Hrvatskoj, prema popisu poljoprivrede iz 2003.

Osnovama navodnjavanja utvrđeno je da je jedini mogući način osiguranja dovoljnih količina vode putem zahvata na površinskim vodotocima u vidu akumulacijskih (umjetnih) jezera, a u vrijeme izrade Osnova navodnjavanja izgrađena su dva akumulacijska jezera (akumulacijsko jezero Bistra izgrađeno je na području Općine Kaptol, a akumulacijsko jezero Kuštrevac na području Grada Kutjeva), jedno je u izgradnji (akumulacijsko jezero Londža na području Općine Čaglin), a sedam je planirano (na potocima Raminac, Panonski, Vrbova, Saračevac i Venjski, Kaptolka, Šumetlica i na ušću vodotoka Vrzaje u Orljavu). Izgradnjom akumulacijskih jezera planirano je navodnjavanje 4 280 ha poljoprivrednog zemljišta na kojem bi se povećala površina na kojoj su zasađeni voćnjaci i vinova loza te bi se povećala proizvodnja ratarskih i povrtlarskih kultura.

Izgrađena akumulacijska jezera Bistra i Kuštrevac vlasništvo su Republike Hrvatske pod upravljanjem Hrvatskih voda. Akumulacijsko jezero Bistra (voda prikupljena u akumulacijskom jezeru koristi se za rad sustava navodnjavanja Kaptol I. faza) izgrađeno je 1978. na potoku Bistra koji je bujičnog vodotoka. Jezero je protočnog tipa (sva voda prolazi kroz zaplavni prostor), a korisni volumen je 64 000 m³. Akumulacijsko jezero Kuštrevac (voda prikupljena u akumulacijskom jezeru koristi se za rad sustava navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza) izgrađeno je 1997./1998. na potoku Kuštrevac, a korisni volumen je 262 647 m³.

Na slici broj 3 prikazano je akumulacijsko jezero Bistra

Slika broj 3

Akumulacijsko jezero Bistra

Izvor: Mrežne stranice Požeško-slavonske županije

U vrijeme donošenja NAPNAV-a, osnovna karakteristika poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj bila je usitnjenost posjeda, a uvođenje navodnjavanja na takvim posjedima je organizacijski i financijski zahtjevno. Jedan od očekivanih rezultata provedbe NAPNAV-a je da će se, između ostalog, mjerama okrupnjavanja poljoprivrednih površina i uvođenjem navodnjavanja postići učinkovitija poljoprivredna proizvodnja. Prosječna veličina korištenog poljoprivrednog zemljišta na razini Republike Hrvatske je 1,90 ha po gospodarstvu, dok je u Županiji 2,30 ha po gospodarstvu.

NAPNAV je na osnovi provedenih analiza pogodnosti tla, potencijala vodnih resursa i klimatskih čimbenika, a uvažavajući područja i površine na kojima se projekti navodnjavanja neće moći razvijati (deficit vode, minski sumnjiva područja, zaštićena područja, područja prve i druge zone sanitarne zaštite izvorišta vode za piće) utvrdio potencijale poljoprivrednog zemljišta za navodnjavanje na području Republike Hrvatske. U Republici Hrvatskoj vrlo visoki potencijal za navodnjavanje imalo je zemljište površine 5 977 ha, visoki potencijal 478 048 ha, umjeren 979 175 ha, dok je nizak i vrlo nizak potencijal imalo zemljište površine 417 814 ha, što ukupno iznosi 1 881 014 ha. Na području Županije visoki potencijal za navodnjavanje imalo je zemljište površine 83 ha, umjereni 32 020 ha, dok je nizak i vrlo nizak potencijal imalo zemljište površine 25 773 ha, što ukupno iznosi 57 876 ha.⁷

Prema Osnovama navodnjavanja, Županija ima površinu od 181 524 ha, od čega 89 506 ha poljoprivrednog zemljišta (u privatnom vlasništvu je 56 896 ha, a u vlasništvu Republike Hrvatske 32 610 ha). Na obradivo poljoprivredno zemljište (oranice, voćnjaci, vinogradi i livade) odnosilo se 78 306 ha (u privatnom vlasništvu je 54 034 ha, a u vlasništvu Republike Hrvatske 24 272 ha). Osnovama navodnjavanja utvrđeno je da je, kao dopunska mjera razvoju poljoprivredne proizvodnje, navodnjavanje potrebno na 40 722 ha bruto površina odnosno 29 237 ha neto, a nalazi se u centralnom dijelu sliva rijeke Orljave.

Do konca 2022. izgrađena su dva sustava javnog navodnjavanja koja obuhvaćaju poljoprivredno zemljište površine 479 ha, što čini 19,9 % u odnosu na površinu planiranu u Višegodišnjem programu gradnje. Osim toga, Županija je izradila idejna rješenja i projektnu dokumentaciju za tri sustava koja obuhvaćaju poljoprivredno zemljište površine 2 550 ha, čime bi na području Županije navodnjavanjem bilo obuhvaćeno poljoprivredno zemljište površine 3 029 ha.

U fazi pripreme projekta, Županija ima odgovornost prikupljanja, rangiranja i predlaganja prioritetnih projekata navodnjavanja čija lokacija i pogodnost moraju biti identificirane u NAPNAV-u.

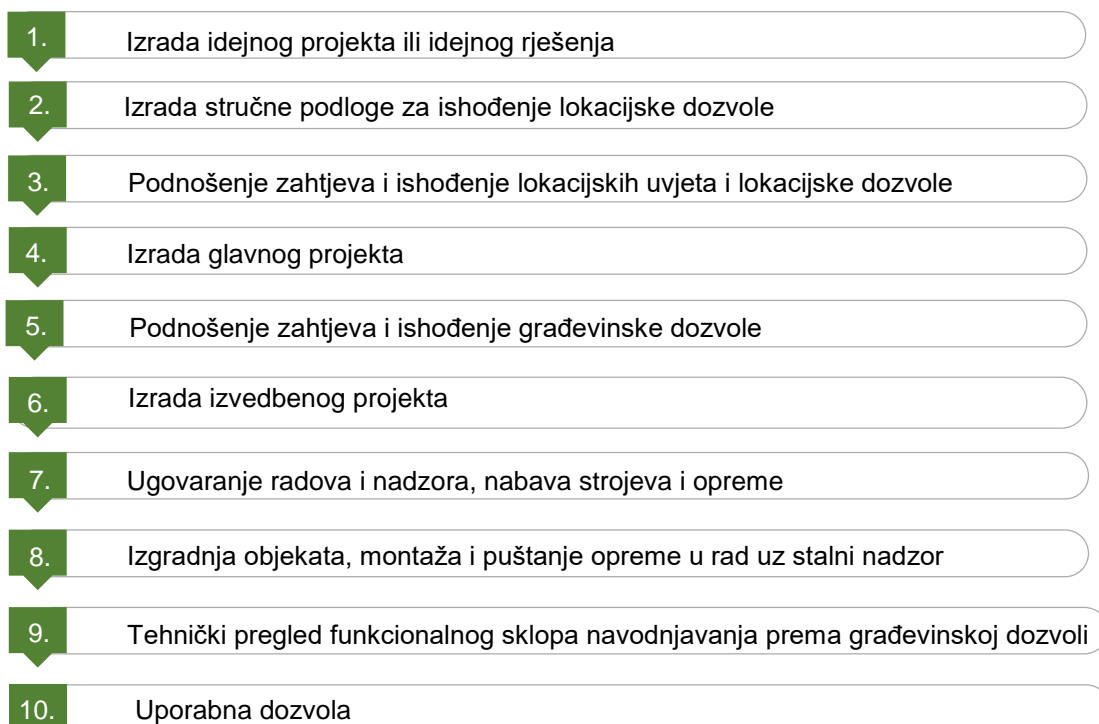
Županija u suradnji s jedinicama lokalne samouprave i krajnjim korisnicima osigurava sredstva za sufinanciranje, prati usklađenost sa županijskim planovima, rješava imovinskopravne odnose te pribavlja pravne akte koji prethode početku gradnje sustava javnog navodnjavanja. Hrvatske vode određuju prioritetne projekte u skladu sa strateškim i planskim dokumentima.

U skladu sa zaključenim ugovorima o komisionom vođenju projekta, Hrvatske vode provode programe izrade projektne dokumentacije i gradnje sustava javnog navodnjavanja od izrade idejnog rješenja do ishoda uporabe dozvole. U NAPNAV-u je utvrđen redoslijed provedbe programa izgradnje sustava navodnjavanja koji se daje u shematskom prikazu broj 1.

⁷ NAPNAV – Tablica 30. Potencijal zemljišta za navodnjavanje po županijama u Republici Hrvatskoj (u ha)

Shematski prikaz broj 1

Redosljed provedbe programa izgradnje sustava navodnjavanja

Županija i Hrvatske vode su prije gradnje sustava javnog navodnjavanja zaključili ugovore o komisijskom vođenju projekta za izradu projektne dokumentacije i gradnju sustava javnog navodnjavanja kojima je utvrđeno da su Hrvatske vode komisionar, a Županija komitent i investitor. Ugovorom je utvrđeno da Hrvatske vode obavljaju poslove izrade plana provedbe projekta (provedbeni plan), provedbe postupaka javne nabave, uključujući i formiranje povjerenstva za nabavu te definiranje dokumentacije za nadmetanje/nabavu, izrade nacрта ugovora o nabavi i zaključivanje istih, izvršavanja plaćanja sukladno načinima plaćanja utvrđenim ugovorom, provođenja nadzora nad izvršenjem ugovora putem voditelja/ovlaštenika provedbe Projekta, praćenja tehničkih i financijskih pokazatelja izvršenja sukladno zakonskim i podzakonskim aktima, izvještavanje o svim prethodim stadijima te obavljanje i drugih poslova koje po naravi obavlja Županija te će ih obavljati bez naknade.

Prije gradnje sustava javnog navodnjavanja odabrana su ovlaštena društva za projektiranje koja izrađuju projektnu dokumentaciju (idejni, glavni i izvedbeni projekt) te su pribavljene lokacijske i građevinske dozvole. Predstavnici Županije sudjelovali su u praćenju provedbe projekta te su davali mišljenja i komentare na predložena tehnička rješenja. Konačna tehnička rješenja i izrađenu projektnu dokumentaciju prihvatili su predstavnici Hrvatskih voda i Županije.

Projektna dokumentacija i gradnja jednog sustava za sve sustave javnog navodnjavanja na području Županije financirana je sredstvima Hrvatskih voda i Županije.

Planovima upravljanja vodama, koje su Hrvatske vode donosile od 2011. do 2022., planirano je na području Županije sufinancirati izradu projektne dokumentacije za dva sustava (Orljava – Londža i Lipik – Pakrac) te gradnju dva sustava (Kaptol I. faza i Ramanovci – Bektež I. faza) u ukupnom iznosu od 11.180.000,00 kn.

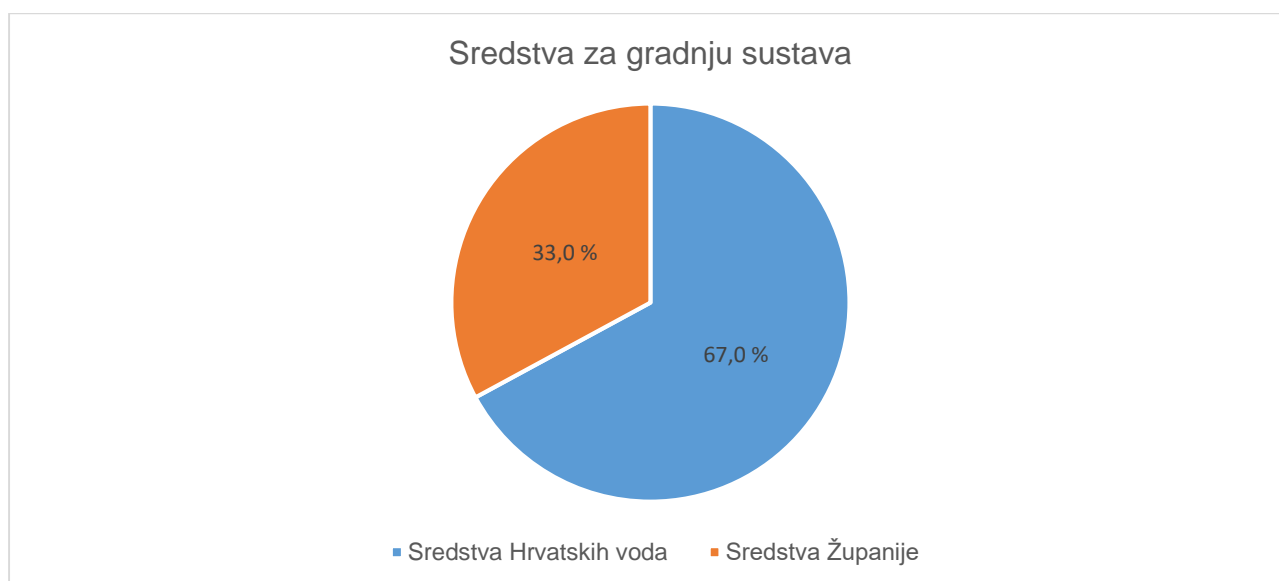
Za izradu projektne dokumentacije Županija je zaključila godišnje ugovore o sufinanciranju projektne dokumentacije, a za gradnju jednog sustava zaključeni su sporazumi o sufinanciranju programa gradnje i godišnji ugovori o sufinanciranju građenja vodnih građevina s Hrvatskim vodama. Za gradnju dva sustava javnog navodnjavanja Županija je s Hrvatskim vodama zaključila ugovore o komisijskom vođenju projekata gradnje sustava javnog navodnjavanja. Hrvatske vode su se od 2011. do konca 2022. na temelju zaključenih ugovora obvezale doznačiti sredstva u ukupnom iznosu od 9.411.383,00 kn ili 67,1 %, a Županija sredstva u ukupnom iznosu od 4.618.179,00 kn ili 32,9 %.

Prema Programu ruralnog razvoja, gradnja građevina za javno navodnjavanje financira se sredstvima Europske unije kroz mjeru 4.3. Potpora za ulaganja u infrastrukturu u vezi s razvojem, modernizacijom i prilagodbom poljoprivrede i šumarstva, provedba tipa operacije 4.3.1. Investicije u osnovnu infrastrukturu javnog navodnjavanja.

Korisnici mjere su županije, a sredstva se mogu koristiti za gradnju cjelovitog sustava za navodnjavanje (akumulacije, kanali, površinska i/ili podzemna drenaža kao elementi funkcionalne cjeline projekta, crpne stanice, cjevovodi, distribucijska mreža, nadzorno-upravljački sustav i drugo). Navedenim Programom predviđeno je sufinanciranje projekta do 113.017.500,00 kn. Prema očitovanju Županije, Županija se nije prijavila jer potrebna dokumentacija nije završena.

U grafičkom prikazu broj 1 daju se podaci o ostvarenom udjelu izvora financiranja za gradnju sustava javnog navodnjavanja.

Grafički prikaz broj 1

Prema odredbama članka 4. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, za pristupanje izradi projektne dokumentacije potrebno je osigurati potvrdu krajnjih korisnika o namjeri korištenja budućeg sustava javnog navodnjavanja kojom krajnji korisnici iskazuju interes za korištenje sustava, sudjelovanje u troškovima rada i održavanja te sudjelovanje u troškovima gradnje sustava. Potvrdom krajnjih korisnika mora se potvrditi iskazani interes na najmanje 70,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja.

Za pristupanje gradnji sustava javnog navodnjavanja potrebno je ugovornim odnosom urediti prava i obveze krajnjih korisnika i županije, a prvenstveno obvezu trajnog korištenja sustava za potrebe poljoprivredne proizvodnje te ekonomsko-financijskim analizama potvrditi opravdanost ulaganja. Ugovornim odnosom krajnjih korisnika i županije moralo se obuhvatiti najmanje 30,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja.

Odredbama Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, koji je stupio na snagu u lipnju 2014., propisano je da se za pristupanje gradnji ugovornim odnosom krajnjih korisnika i županija mora obuhvatiti najmanje 70,0 % poljoprivrednih površina unutar obuhvata svakog pojedinog sustava javnog navodnjavanja.

Prije pristupanja izradi projektne dokumentacije, Županija je osigurala potvrdu krajnjih korisnika o korištenju budućeg sustava javnog navodnjavanja provođenjem anketa za svaki sustav. Županija je prije gradnje sustava s korisnicima zaključila predugovore kojima su krajnji korisnici iskazali dovoljan interes za korištenje sustava, sudjelovanje u troškovima rada i održavanja, nabavu opreme za navodnjavanje te zaključenje ugovora o korištenju nakon gradnje sustava javnog navodnjavanja.

Prema Popisu zahvata za koje se provodi ocjena o potrebi procjene utjecanja zahvata na okoliš, a za koje je nadležno ministarstvo (Prilog II.) Uredbe o procjeni utjecaja zahvata na okoliš (Narodne novine 61/14 i 3/17), postupak procjene utjecaja na okoliš provodi se, između ostalog, za gospodarenje vodama namijenjenih poljoprivredi, uključujući navodnjavanje i odvodnju pri čemu je površina navodnjavanja 2 000 ha i više.

Županija, za izgrađena dva sustava javnog navodnjavanja površine 479 ha, nije izradila elaborate utjecaja na okoliš jer je površina navodnjavanja manja od 2 000 ha te neće biti značajno negativnog utjecaja planiranog zahvata na sastavnice okoliša.

Do konca 2022. izgrađena su dva sustava javnog navodnjavanja, a za tri su izrađena idejna rješenja i projektna dokumentacija. Za izgrađene sustave sastavljeni su zapisnici o primopredaji i okončanom obračunu izvedenih radova u kojima je navedeno da su radovi izvedeni u skladu s troškovnicima, zaključenim ugovorima i unutar ugovorenog roka te da su građevine za navodnjavanje izgrađene u skladu s dozvolama.

Na slici broj 4 prikazan je postavljeni kompozitni poklopac.

Slika broj 4

Kompozitni poklopac

Izvor: Požeško-slavonska županija

Korištenje građevina za navodnjavanje

Županija je prikupljala podatke o korištenju sustava javnog navodnjavanja te je ustrojila evidencije o korištenju dva izgrađena sustava javnog navodnjavanja. U evidencijama su navedeni podaci o imenu i prezimenu nosioca poljoprivrednog gospodarstva, osobnom identifikacijskom broju, broju poljoprivrednog gospodarstva, katastarskoj općini, broju katastarske čestice, površini navodnjavane površine, posađenoj poljoprivrednoj kulturi, e-adresi i telefonskom broju, visini godišnje fiksne naknade te mjesečnoj rati.

U tablici broj 3 daju se podaci o površini izgrađenih sustava javnog navodnjavanja, zaključenim predugovorima, korisnicima koji imaju opremu za priključenje na sustav te korisnicima koji su navodnjavali zemljište, po sustavima javnog navodnjavanja u 2022., prema podacima Županije.

Tablica broj 3

Podaci o površini izgrađenih sustava javnog navodnjavanja, zaključenim predugovorima, korisnicima koji imaju opremu za priključenje na sustav te korisnicima koji su navodnjavali zemljište, po sustavima navodnjavanja u 2022.

Redni broj	Sustav javnog navodnjavanja	Površina obuhvata sustava (u ha)	Zaključeni predugovori			Korisnici koji imaju opremu za priključenje na sustav			Korisnici koji su navodnjavali zemljište		
			Broj predugovora	Zemljište koje su se korisnici obvezali navodnjavati		Broj korisnika	Zemljište koje je moguće navodnjavati		Broj korisnika	Navodnjavano zemljište	
				Površina (u ha)	Udjel u obuhvatu sustava (u %)		Površina (u ha)	Udjel u obuhvatu sustava (u %)		Površina (u ha)	Udjel u obuhvatu sustava (u %)
	1	2	3	4	5 (4/2*100)	6	7	8 (7/2*100)	9	10	11 (10/2*100)
1.	Kaptol I. faza	110	-	-	-	12	20,54	18,7	12	20,54	18,7
2.	Ramanovci – Bektež I. faza	369	-	-	-	1	90,64	24,6	1	90,64	24,6
Ukupno		479	-	-	-	13	111,18	23,2	13	111,18	23,2

Poljoprivredno zemljište u obuhvatu izgrađena dva sustava navodnjavanja ima ukupnu površinu od 479 ha. Prije gradnje svakog pojedinog sustava navodnjavanja zaključeni su predugovori kojima su se poljoprivrednici obvezali navodnjavati poljoprivredno zemljište, a Županija ne raspolaže podacima o zaključenim predugovorima. Prema obrazloženju Županije, u arhivi ne postoje predugovori s krajnjim korisnicima (od početka gradnje sustava proteklo je više od deset godina). Sustav javnog navodnjavanja Kaptol I. faza je od 2013. do 2022. koristilo od četiri (2013. i 2017.) do 12 (2022.) korisnika za navodnjavanje 6,30 ha poljoprivrednog zemljišta (2019.) do 20,54 ha (2022.). Tijekom 2022. sustav javnog navodnjavanja Kaptol I. faza koristilo je 12 korisnika koji su navodnjavali 20,54 ha ili 18,7 % poljoprivrednog zemljišta koje je u cijelosti u vlasništvu fizičkih osoba. Sustav javnog navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza koristi jedan korisnik koji je tijekom 2022. navodnjavao 90,64 ha poljoprivrednog zemljišta koje je u cijelosti u vlasništvu Republike Hrvatske, a pravna osoba zemljište koristi na temelju zaključenog ugovora o koncesiji.

Poljoprivredno zemljište u obuhvatu izgrađenih sustava javnog navodnjavanja ima ukupnu površinu od 479 ha. Do konca 2022. poljoprivrednici koji koriste zemljište u obuhvatu izgrađenih sustava (13 poljoprivrednika) nabavili su opremu za navodnjavanje (tifton, prskalice i sustav kap na kap) kojom je omogućeno navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta površine 111,18 ha ili 23,2 %, od čega je jedan korisnik (trgovačko društvo za proizvodnju i promet poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda) u sezoni navodnjavanja tijekom 2022. navodnjavao 90,64 ha poljoprivrednog zemljišta.

Na slici broj 5 prikazana je oprema za navodnjavanje kod korisnika (rasprskivač i tifton).

Slika broj 5

Oprema za navodnjavanje kod korisnika (rasprskivač i tifton)

Izvor: Požeško-slavonska županija

Županija je s korisnicima sustava navodnjavanja Kaptol I. faza, početkom sezone navodnjavanja, zaključila ugovore o korištenju kojima su utvrđene površine zemljišnih čestica za navodnjavanja te fiksna naknada po hektaru u iznosu od 500,00 kn.

U grafičkom prikazu broj 2 daju se podaci o navodnjavanim površinama od puštanja sustava u rad do konca 2022. za izgrađene sustave, u ha.

Grafički prikaz broj 2

U vrijeme donošenja NAPNAV-a, u Republici Hrvatskoj u dovoljnoj količini proizvodila se pšenica, kukuruz, vino, meso peradi i jaja, dok je potrošnja drugih poljoprivrednih proizvoda bila veća od domaće proizvodnje.

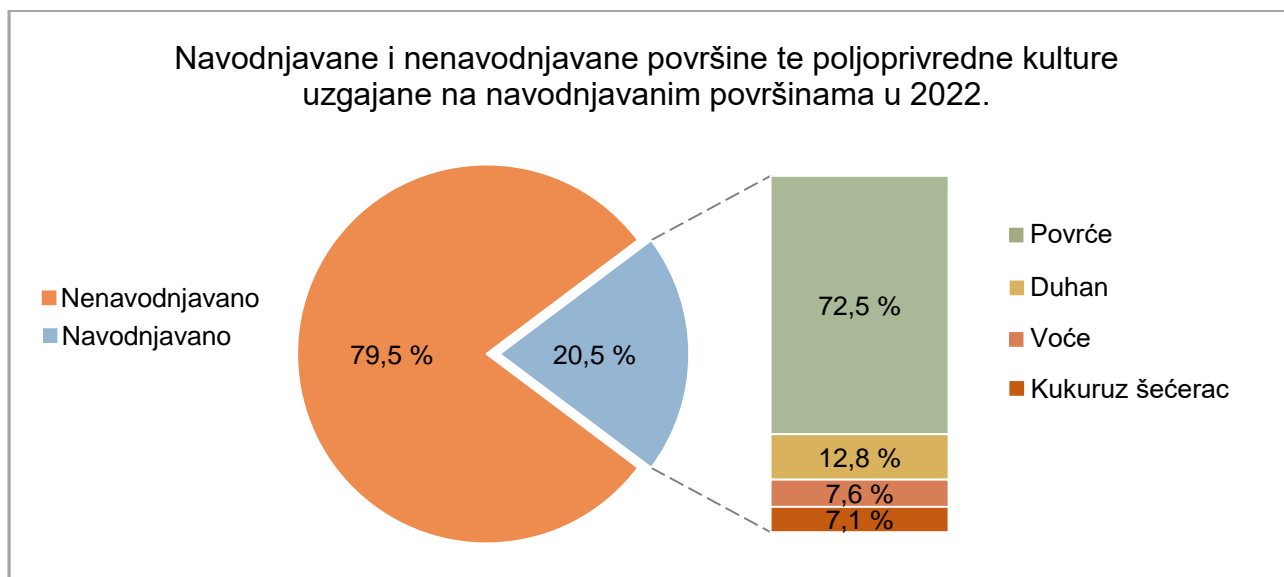
U Osnovama navodnjavanja navedeno je da se u vrijeme donošenja navedenih Osnova na poljoprivrednim površinama na području Županije proizvodila pšenica, kukuruz, šećerna repa i duhan te voće i povrće i vinova loza.

Županija je ustrojila evidencije o korištenju dva izgrađena sustava javnog navodnjavanja u kojima je navedena površina navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta i vrsta poljoprivredne kulture koja je uzgajana na poljoprivrednom zemljištu, ali nije pratila povećanje poljoprivredne proizvodnje (povećanje priroda) na navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu u obuhvatu sustava. Prema podacima Županija, u 2022. u obuhvatu sustava navodnjavanja Kaptol I. faza navodnjavano je 20,54 ha odnosno 18,7 % poljoprivrednih površina u obuhvatu sustava, na kojima su proizvedene povrtlarske kulture, duhan, voće, kukuruz šećerac. U sustavu navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza navodnjavano je 90,64 ha, odnosno 24,6 % poljoprivrednih površina u obuhvatu sustava, na kojima su proizveden sjemenski kukuruz i menta.

U grafičkim prikazima broj 3 i 4 daju se podaci o navodnjavanim i nenavodnjavanim površinama u obuhvatu sustava te o poljoprivrednim kulturama uzgajanim na navodnjavanim površinama u 2022. Grafički prikazi daju se za svaki sustav navodnjavanja zasebno.

Grafički prikaz broj 3

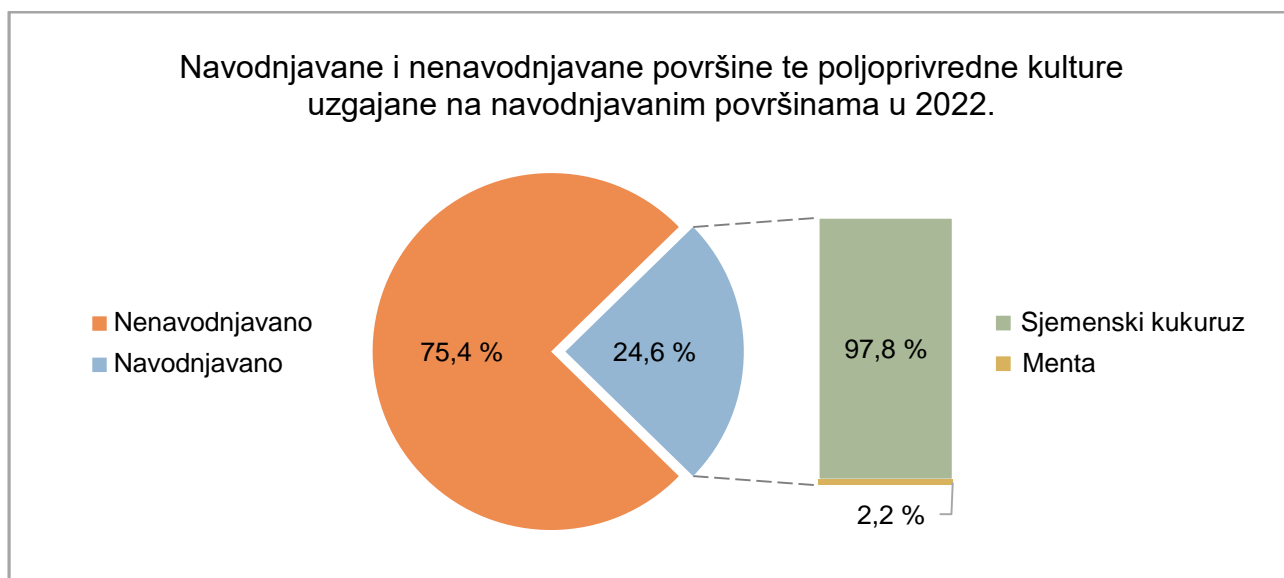
Sustav javnog navodnjavanja Kaptol I. faza

Prema podacima Županije, u 2022. navodnjavano je 20,5 % poljoprivrednih površina u obuhvatu sustava, od čega je na 72,5 % navodnjavanih površina povrće, na 12,8 % duhan, na 7,6 % voće, a na 7,1 % kukuruz šećerac.

Grafički prikaz broj 4

Sustav javnog navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza

Prema podacima Županije, u 2022. navodnjavano je 24,6 % poljoprivrednih površina u obuhvatu sustava, od čega je na 97,8 % navodnjavanih površina sjemenski kukuruz, a na 2,2 % menta.

Iz podataka o proizvedenim poljoprivrednim kulturama, vidljivo je da na navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu do konca 2022. korisnici sustava proizvode visokodohodovne kulture povrća, sjemenske kulture i ljekovitog bilja.

Revizijom je utvrđeno da Županija nije pribavila ni analizirala podatke o prirodi i kvaliteti poljoprivrednih proizvoda od korisnika sustava javnog navodnjavanja.

Državni ured za reviziju preporučuje pribaviti i analizirati podatke o prirodi i kvaliteti poljoprivrednih proizvoda na navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu od korisnika sustava javnog navodnjavanja kako bi se utvrdili učinci navodnjavanja.

U razdoblju 2013. – 2022. Županija je ostvarila rashode za usluge upravljanja i održavanja za dva izgrađena sustava javnog navodnjavanja u ukupnom iznosu od 127.633,00 kn. Dio rashoda u iznosu od 53.100,00 kn ili 41,6 % podmiren je iz prihoda od fiksnog dijela naknade za navodnjavanje, dok je dio rashoda u iznosu od 74.533,00 kn ili 58,4 % podmiren prihodima od zakupa i od prodaje poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske.

Hrvatsko društvo za odvodnju i navodnjavanje u studenome 2022. organiziralo je okrugli stol u vezi s aktualnim izazovima razvoja hidrotehničkih melioracija u Republici Hrvatskoj uz pretpostavku da će rezultati okruglog stola biti korisne smjernice nadležnim državnim tijelima i institucijama za unaprjeđenje stanja hidrotehničkih melioracija. Sastavljen je zbornik radova koji su usmeno prezentirani na okruglom stolu. Na okruglom stolu izložena su iskustva korisnika projekta podzemnog navodnjavanja na području pojedinih županija, koja su pokazala značajno povećanje priroda na navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu.

Osim mjera koje poduzima Županija radi priključenja što većeg broja korisnika na sustav, Ministarstvo poljoprivrede objavilo je natječaj na koji se korisnici mogu prijaviti radi pribavljanja sredstava za financiranje opreme za navodnjavanje, dok je izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 57/22) propisana obveza korištenja sustava javnog navodnjavanja na poljoprivrednom zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske koje je dano u zakup.

U okviru sredstava Programa ruralnog razvoja, kroz mjeru 4.1.1. Rekonstruiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, mjere 6.1.1. Potpora mladim poljoprivrednicima i 6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava, između ostalog, omogućeno je financiranje troškova gradnje sustava za navodnjavanje. Svrha navedenog Natječaja je podizanje konkurentnosti i otpornosti poljoprivrednih gospodarstava sufinanciranjem ulaganja u navodnjavanje na poljoprivrednom gospodarstvu čime se uz učinkovito korištenje prirodnih resursa i očuvanje okoliša doprinosi otpornom i održivom oporavku gospodarstava.

Prema podacima Županije, u obuhvatu dva izgrađena sustava javnog navodnjavanja je 391,18 ha ili 81,7 % poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske, dok je u privatnom vlasništvu zemljište površine 87,82 ha ili 18,3 %. Najviše poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu Republike Hrvatske je u obuhvatu sustava Ramanovci – Bektež (369 ha), a korisnik je trgovačko društvo za proizvodnju i promet poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda.

Korištenje sustava navodnjavanja na zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske uređeno je odredbama Zakona o poljoprivrednom zemljištu te je odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o poljoprivrednom zemljištu (Narodne novine 20/18, 115/18, 98/19 i 57/22), koji je stupio na snagu u svibnju 2022., propisano da se ugovor o zakupu raskida, između ostalog, ako zakupnik ne koristi i ne održava postojeću funkcionalnost sustava javnog navodnjavanja.

Prema obrazloženju Županije, za poljoprivredno zemljište u obuhvatu sustava navodnjavanja s korisnicima su zaključeni ugovori o koncesiji i ugovori o zakupu koji su na snazi.

NAPNAV-om je utvrđeno da je za izradu kvalitetnih planskih, projektnih i izvedbenih rješenja te korištenje i održavanje objekata i sustava za navodnjavanje potrebno pravovremeno i stalno obrazovanje svih sudionika za izvršavanje odgovarajućih poslova hidrotehničke i agrotehničke struke, a po potrebi i ekonomske, strojarske i informatičke struke. Potrebno je i stalno obrazovanje osoba koje koriste objekte, strojeve i opremu za navodnjavanje, odnosno vlasnika i korisnika poljoprivrednog zemljišta koje se navodnjava te zaposlenih u vodnom gospodarstvu i poljoprivrednim savjetodavnim službama. Programe edukacija trebaju organizirati županijske poljoprivredno-savjetodavne službe u suradnji s Hrvatskim vodama, Državnim hidrometeorološkim zavodom, Upravom vodnog gospodarstva te relevantnim stručnim i znanstvenim institucijama.

Državni ured za reviziju preporučuje provoditi edukacije poljoprivrednika čije je zemljište u obuhvatu sustava javnog navodnjavanja, za koje su u izradi projektna dokumentacija ili predinvesticijske studije te ih upoznati s koristima postojećih sustava javnog navodnjavanja, novim tehnologijama i načinom financiranja sustava javnog navodnjavanja.

Suradnja Županije s Hrvatskim vodama i Ministarstvom poljoprivrede ostvaruje se kroz dostavu izvješća o obuhvatu sustava javnog navodnjavanja, gradnji sustava, zahvaćenim i korištenim količinama voda za navodnjavanje i drugo. Osim toga, izgrađeni sustavi nalaze se uz akumulacijska jezera koja su pod stalnim nadzorom vodočuvara.

Održavanje građevina za navodnjavanje

Odredbama članaka 27. i 30. Zakona o vodama, između ostalog, propisano je da građevinama za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave upravljaju te županije. Pod upravljanjem, između ostalog, smatraju se poslovi održavanja vodnih građevina te čuvanja i korištenja za namjene kojima vodne građevine služe. Održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave provodi se prema programu koji donosi njezino predstavničko tijelo.

Prema odredbama članka 240. navedenog Zakona, iznimno, u razdoblju od 36 mjeseci od stupanja na snagu Zakona o vodama (do srpnja 2022.), građevine za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave održavaju Hrvatske vode na temelju programa koji donosi predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave i do visine sredstava naknade za navodnjavanje osiguranih na temelju zakona kojim se uređuje financiranje vodnoga gospodarstva. Program održavanja predstavničkom tijelu jedinice područne (regionalne) samouprave predlažu Hrvatske vode. Jedinica područne (regionalne) samouprave ovlaštena je preuzeti održavanje građevina za navodnjavanje počevši od 1. siječnja svake iduće godine unutar naprijed navedenog roka, na temelju akta koji je u obvezi dostaviti Hrvatskim vodama najmanje 60 dana unaprijed. Ako jedinica područne (regionalne) samouprave ne preuzme održavanje prije isteka navedenog roka, njegovim istekom smatra se da ga je preuzela. U razdoblju od 36 mjeseci od stupanja na snagu Zakona o vodama, smatra se da Hrvatske vode ispunjavaju uvjete za obavljanje posebnih djelatnosti za potrebe upravljanja vodama, propisane odredbama navedenog Zakona u dijelu koji se odnosi na održavanje vodnih građevina.

Odredbama Pravilnika o posebnim uvjetima za obavljanje djelatnosti vodoistražnih radova i drugih hidrogeoloških usluga, poslova preventivne obrane od poplava te poslova i mjera redovite i izvanredne obrane od poplava te održavanja detaljnih građevina za melioracijsku odvodnju i građevina za navodnjavanje (Narodne novine 26/20)⁸, koji je stupio na snagu 18. ožujka 2020., određeni su uvjeti koje mora ispunjavati pravna osoba ili fizička osoba obrtnik koja održava građevine za navodnjavanje.

Županija je do konca 2022. ostvarila rashode za usluge upravljanja i održavanja za jedan izgrađeni sustav javnog navodnjavanja.

Županija i Hrvatske vode – hidrotehnički objekti d.o.o., Zagreb su u ožujku 2014. zaključili Ugovor o upravljanju sustavom navodnjavanja Kaptol I. faza na rok od šest mjeseci odnosno do 15. listopada 2014. Prema očitovanju Županije, trgovačko društvo je poslove upravljanja i održavanja sustava navodnjavanja obavljalo do konca 2021.

Županija je 1. lipnja 2022. s trgovačkim društvom (trgovačko društvo je registrirano za obavljanje poslova izgradnje objekata niskogradnje i hidrograđevinskih objekata) zaključila Ugovor o upravljanju i održavanju sustava javnog navodnjavanja Kaptol I. faza na neodređeno vrijeme, a mjesečna naknada za obavljene radove u sezoni navodnjavanja iznosi 4.800,00 kn (bez poreza na dodanu vrijednost). Ugovorom je utvrđeno da trgovačko društvo obavlja sljedeće poslove: na početku sezone odnosno pri preuzimanju poslova upravljanja pregledava svu opremu u čvornim oknima i priključnim mjestima; tjedno obilazi i prati rad sustava navodnjavanja; mjesečno izvještava o korištenju sustava navodnjavanja na svim ugovornim česticama korisnika; nakon završene sezone navodnjavanja treba isprazniti i konzervirati sustav; redovito održavati sustav navodnjavanja uz prethodno odobrenje i znanje vlasnika u roku i na način koji je u skladu s pravilima struke, o trošku vlasnika te pri svakom puštanju sustav u rad i pri svakom zatvaranju sustava pozvati ovlaštenog predstavnika Hrvatskih voda – vodočuvara za navedeno područje radi očitavanja vodomjera. Osim toga, utvrđeni su slučajevi u kojima trgovačko društvo ima pravo, uz najavu, ograničiti ili obustaviti isporuku vode korisnicima.

Tijekom 2022. rashodi su ostvareni u iznosu od 118.914,00 kn i u cijelosti se odnose na rashode za održavanje sustava navodnjavanja Kaptol I. faza. Navedeni rashodi odnose se na izmjenu glavnog zasuna kod jezera Bistra u iznosu od 58.701,00 kn, mjesečne naknade za usluge održavanja u sezoni navodnjavanja u iznosu od 36.000,00 kn, zamjenu čeličnog poklopca u iznosu od 19.288,00 kn te usluge popravka hidranta u iznosu od 4.925,00 kn. Ostvarene rashode Županija je financirala iz ostvarene fiksne naknade i prihoda od zakupa i prodaje poljoprivrednog zemljišta.

Prema očitovanju Županije, Županija ne raspolaže podacima o rashodima za upravljanje i održavanje izgrađenog sustava navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza (sustav koristi pravna osoba koja je sufinancirala izgradnju sustava, a prema Odluci o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje korisnik ima obvezu održavanja sustava).

⁸ Do stupanja na snagu navedenog Pravilnika (ožujak 2020.), na snazi je bio Pravilnik o posebnim uvjetima za obavljanje djelatnosti vodoistražnih radova i drugih hidrogeoloških radova, preventivne, redovne i izvanredne obrane od poplava te upravljanja detaljnim građevinama za melioracijsku odvodnju i vodnim građevinama za navodnjavanje (Narodne novine 83/10, 126/12 i 112/14).

KORIŠTENJE VODE ZA NAVODNJAVANJE

Prema odredbama članaka 88. i 91. Zakona o vodama, korištenje voda, između ostalog, je zahvaćanje površinskih i podzemnih voda, uključujući izvorske, mineralne i geotermalne vode za različite namjene (za opskrbu vodom za piće, za stavljanje na tržište u izvornom ili prerađenom obliku u bocama ili drugoj ambalaži, sanitarne i tehnološke potrebe, zdravstvene i balneološke potrebe, grijanje, navodnjavanje i druge namjene). Za svako korištenje voda koje prelazi opseg općeg korištenja voda, odnosno slobodnog korištenja voda, potreban je ugovor o koncesiji ili vodopravna dozvola za korištenje voda, osim kad je Zakonom o vodama drukčije uređeno.

Nadalje, prema odredbama članka 92. Zakona o vodama, pravne i fizičke osobe koje zahvaćaju vode, osim pri općem korištenju voda i slobodnom korištenju voda, obvezne su voditi očevidnik o količinama zahvaćene vode i o tome dostavljati podatke Hrvatskim vodama.

Sadržaj i način vođenja očevidnika zahvaćenih i korištenih količina voda, mjerenje zahvaćenih i korištenih količina voda te dostavljanje navedenih podataka Hrvatskim vodama propisano je odredbama Pravilnika o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda.

Za izgrađene sustave javnog navodnjavanja Županija je pribavila vodopravne dozvole, i to tijekom 2012. za zahvaćanje voda iz akumulacijskog jezera Bistra kojom je dozvoljeno zahvaćanje do 70 000 m³/godišnje, a tijekom 2018. za zahvaćanje voda iz akumulacijskog jezera Kuštrevac kojom je dozvoljeno zahvaćanje do 60 000 m³/godišnje.

Korisnici izgrađenih sustava javnog navodnjavanja koriste vodu na način da od postavljenih hidranata do poljoprivrednog zemljišta koje navodnjavaju dovode vodu plastičnim cijevima, nadzemnim tzv. alkaten cijevima. Za izgrađene sustave navodnjavanja, mjerenje isporučene vode na crpnoj stanici provodi se putem vodomjera, a očitavanje provodi predstavnik korisnika sustava navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza, Županije i vodočuvar.

Županija godišnje dostavlja Hrvatskim vodama prijave podataka o zahvaćenim i korištenim količinama voda. Podaci o količini zahvaćene vode iz pojedinog akumulacijskog jezera utvrđuju se na način da su pri puštanju u rad i zatvaranju pojedinog sustava javnog navodnjavanja prisutni predstavnik Županije odnosno trgovačkog društva korisnika sustava navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza i vodočuvara, o čemu su sačinjene prijave o početku i završetku navodnjavanja.

Mjerenje korištenja vode na crpnoj stanici Kaptol I. faza obavlja se od 2014. Najmanje korištenje vode je u 2019. kada je izmjerena potrošnja od 7 680 m³ vode, a najveća u 2017. kada je potrošnja bila 58 500 m³. Na crpnoj stanici Ramanovci – Bektež I. faza mjerenje korištenja vode obavlja se od 2020. kada je izmjerena potrošnja 5 849 m³ vode, a 48 169 m³ vode u 2022. Mjerenje potrošnje vode provodi se jednom godišnje, po završetku sezone navodnjavanja te se korisnicima sustava obračunava prema navodnjavanoj površini početkom godine za prethodnu godinu.

Prema odredbama članka 6. i 8. Pravilnika o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda, obveznici korištenja voda za navodnjavanje dužni su podatke iz očevidnika zahvaćenih i korištenih količina vode dostavljati Hrvatskim vodama putem obrasca Prijava podataka o zahvaćenim i korištenim količinama voda mjesečno za količine zahvaćene vode veće ili jednake od 10 000 m³/godišnje, tromjesečno za količine zahvaćene vode veće od 1 000 m³/godišnje, a manje od 10 000 m³/godišnje te godišnje za količine zahvaćene vode manje ili jednake od 1 000 m³/godišnje. Hrvatske vode dužne su, između ostalog, izraditi obrasce očevidnika zahvaćenih i korištenih količina voda te obrasce prijave podataka o zahvaćenim i korištenim količinama vode u digitalnim obliku i omogućiti njihovo preuzimanje s mrežnih stranica Hrvatskih voda. Također, dužne su omogućiti obvezniku elektroničku dostavu prijave u Informacijski sustav voda – Hrvatskih voda. Do vremena obavljanja revizije (travanj 2023.) elektronička dostava prijave podataka o zahvaćenim i korištenim količinama voda u Informacijski sustav voda – Hrvatskih voda obveznicima nije omogućena.

Državni ured za reviziju nalaže podatke o zahvaćenim i korištenim količinama voda za navodnjavanje Hrvatskim vodama dostavljati mjesečno ili tromjesečno ovisno o količini zahvaćene vode, a nakon omogućavanja elektroničke dostave podataka u Informacijski sustav voda – Hrvatskih voda, podatke dostavljati elektronički, u skladu s odredbama Pravilnika o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda.

Prema odredbama članka 45. do 51. Zakona o financiranju vodnoga gospodarstva, naknada za navodnjavanje plaća se na poljoprivredno zemljište koje se navodnjava iz građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinice područne (regionalne) samouprave i na poljoprivredno zemljište kojem je dostupno navodnjavanje iz te građevine. Obveznik plaćanja naknade za navodnjavanje je vlasnik ili drugi zakoniti posjednik poljoprivrednog zemljišta. Suvlasnici i drugi zakoniti suposjednici su solidarni obveznici naknade za navodnjavanje. Osnovica za obračun naknade za navodnjavanje je količina vode isporučena putem građevina za navodnjavanje ili jedinica površine zemljišta (hektar, četvorni metar) za koje je dostupno priključenje na građevinu za navodnjavanje. Ako nije moguće mjerenjem utvrditi količine vode, osnovica za obračun naknade za navodnjavanje je jedinica površine zemljišta (hektar, četvorni metar) koja se navodnjava putem građevina za navodnjavanje. Iznimno, fiksni troškovi održavanja građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinica područne (regionalne) samouprave obračunavaju se i naplaćuju od obveznika u fiksnom apsolutnom iznosu. Odlukom predstavničkog tijela jedinice područne (regionalne) samouprave detaljnije se propisuje obračun i naplata naknade za navodnjavanje, obračunska razdoblja, rokovi plaćanja, način ostvarenja prava na povrat preplaćenih iznosa naknade za navodnjavanje te provedba nadzora nad obračunom i naplatom naknade za navodnjavanje, a mogu se detaljnije propisati obveznici, osnovica, izuzeća od plaćanja, oslobođenja i olakšice. Obračun naknade za navodnjavanje ispostavlja se na temelju podataka iz očevidnika naknade za navodnjavanje koji vode jedinice područne (regionalne) samouprave. Potvrde o činjenicama iz očevidnika imaju, u upravnom i sudskom postupku, dokaznu snagu javne isprave. Prihod od naknade za navodnjavanje koristi se za održavanje građevina za navodnjavanje u vlasništvu jedinice područne (regionalne) samouprave prema načelima solidarnosti i prvenstva u potrebama na području izgrađenoga sustava građevina za navodnjavanje.

Prema odredbama članka 8. i 9. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, na temelju godišnjeg programa održavanja sustava javnog navodnjavanja, predstavničko tijelo jedinice područne (regionalne) samouprave donosi odluku o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje. U odluci o godišnjoj visini naknade za navodnjavanje posebno se iskazuje naknada za pokriće fiksnih, a posebno za pokriće varijabilnih troškova.

Fiksne troškove rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja čine troškovi upravljanja i rukovanja sustavom javnog navodnjavanja, troškovi održavanja sustava javnog navodnjavanja te zajednički troškovi sustava javnog navodnjavanja (izvještavanje, tehnički i agronomski poslovi, financijski troškovi administriranja sustava javnog navodnjavanja i naplate naknade, troškovi osiguranja sustava javnog navodnjavanja i ostali troškovi). Varijabilni troškovi rada i održavanja sustava javnog navodnjavanja ovise o količini isporučene vode, a čine ih troškovi energije potrebni za rad sustava javnog navodnjavanja te troškovi naknade za korištenje voda.

Županijska skupština je za svaku sezonu navodnjavanja donijela odluke o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za sustav Kaptol I. faza i Ramanovci – Bektež I. faza, kojima su utvrđene visina i obveza plaćanja naknade za navodnjavanje, obračunska razdoblja te provedba nadzora nad obračunom i naplatom naknade za navodnjavanje.

Županija je ustrojila evidencije o korištenju izgrađenih sustava javnog navodnjavanja. Županija i korisnici sustava navodnjavanja su, početkom sezone navodnjavanja, zaključili ugovore o korištenju kojima su utvrđene ukupne površine zemljišnih čestica za navodnjavanje, fiksna i varijabilna naknada. Korisnici sustava javnog navodnjavanja Kaptol I. faza, u skladu s odlukama, fiksne troškove plaćaju u iznosu od 500,00 kn/ha navodnjavane površine, a korisnik sustava Ramanovci – Bektež I. faza je odlukama o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje oslobođen plaćanja fiksnih troškova, ali ima obvezu održavanja sustava ispravnim, redovito ga servisirati te o svom trošku ukloniti sve kvarove. Varijabilna naknada je korisnicima obračunana koncem godine za prethodnu godinu na način da je korisniku naknada obračunana prema površini koju navodnjava (svaki sustav navodnjavanja ima po jedan vodomjer).

Županija je ustrojila Očevidnik naknade za navodnjavanje za sustav Kaptol I. faza i Ramanovci – Bektež I. faza.

U Očevidniku su navedeni obveznici plaćanja naknade (naziv, adresa i osobni identifikacijski broj obveznika), matični broj poljoprivrednog gospodarstva, katastarska općina i broj katastarske čestice u obuhvatu sustava, površina te iznos fiksnog dijela naknade.

Županija je nakon sezone navodnjavanja korisnicima navedenog sustava dostavila obračunske listove posebno za fiksni i varijabilni dio naknade za navodnjavanje te uplatnice. Odlukama o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje sustava Ramanovci – Bektež I. faza utvrđeno je da se varijabilni troškovi obračunavaju prema očitom mjerilu za potrošenu vodu te se uplatnice dostavljaju korisniku (jedan korisnik), a za sustav Kaptol I. faza varijabilni troškovi korisnicima se obračunavaju na temelju ukupno potrošene vode podijeljene s njegovom navodnjavanom površinom.

Prema Očevidniku naknade za navodnjavanje za 2022., u obuhvatu sustava javnog navodnjavanja Kaptol I. faza ima 12 korisnika. Fiksni dio naknade za navodnjavanje poljoprivrednog zemljišta površine 20,54 ha obračunan je ukupnom iznosu od 10.270,00 kn. Korisnik sustava navodnjavanja Ramanovci – Bektež I. faza je odlukom Županijske skupštine oslobođen plaćanja fiksnih troškova rada sustava (koristi trgovačko društvo koje je sufinanciralo izgradnju navedenog sustava).

Poljoprivredno zemljište u 2022. navodnjavalo je 13 korisnika za koje je varijabilni dio naknade za navodnjavanje obračunan u ukupnom iznosu od 3.077,00 kn za utrošenih 96 149 m³ vode (96 149 m³ * 0,32 * 0,10 kn/m³).

Prihodi od fiksnog dijela naknade za navodnjavanje korisnika sustava javnog navodnjavanja Kaptol I. faza tijekom 2022. ostvareni su u ukupnom iznosu od 10.271,00 kn i od varijabilnog dijela u ukupnom iznosu od 3.077,00 kn odnosno u ukupnom iznosu od 13.348,00 kn. Navedeni prihodi utrošeni su za održavanje sustava za navodnjavanje i naknadu za korištenje voda.

Županija do vremena obavljanja revizije (travanj 2023.) nije sastavila izvješća o realizaciji godišnjih programa održavanja te godišnjih obračuna prihoda i rashoda sustava javnih navodnjavanja za sustav Kaptol I. faza i Ramanovci – Bektež I. faza.

Prema odredbama članka 10. Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje, temeljem prihvaćenog izvješća o realizaciji godišnjeg programa održavanja, te godišnjeg obračuna prihoda i rashoda sustava javnog navodnjavanja, izvršno tijelo jedinica područne (regionalne) samouprave može odobriti podmirivanje dijela troškova sustava javnog navodnjavanja iz sredstava proračuna jedinice područne (regionalne) samouprave. Izvješće su jedinice područne (regionalne) samouprave dužne dostaviti ministarstvu nadležnom za vodno gospodarstvo i Hrvatskim vodama jednom godišnje, a najkasnije do donošenja programa održavanja sustava javnog navodnjavanja za naredno razdoblje.

Državni ured za reviziju nalaže sastaviti izvješće o realizaciji godišnjeg programa održavanja i godišnjeg obračuna prihoda i rashoda sustava javnog navodnjavanja te ga dostaviti ministarstvu nadležnom za vodno gospodarstvo i Hrvatskim vodama najkasnije do donošenja programa održavanja sustava javnog navodnjavanja za naredno razdoblje, u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.

INFORMIRANJE JAVNOSTI

Prema Strategiji upravljanja vodama, jedna od aktivnosti i mjera za unaprijeđenje sustava navodnjavanja je informiranje javnosti o stanju i mogućnostima korištenja voda.

Županija je donijela Programe potpora poljoprivredi na području Požeško-slavonske županije za razdoblje 2016. – 2020. i za razdoblje 2021. – 2027. kojima su utvrđene mjere kojima će se dodjeljivati potpore male vrijednosti te kriteriji i postupak njihove dodjele. Programom su, između ostalih mjera, utvrđene mjere u biljnoj proizvodnji kojima će se financirati i kupovina sustava za navodnjavanje.

Na mrežnim stranicama Županije, od 2017. do 2022., objavljeni su javni pozivi za dodjelu potpora male vrijednosti u poljoprivredi kojima su utvrđene mjere, korisnici mjera, iznos sredstava za pojedinu mjeru, podnošenje prijave (način, adresa i rokovi), procedure podjele potpore (tko provodi administrativnu kontrolu zahtjeva, rokovi objave obavijesti o dodjeli potpore, obavijesti o odbijanju zahtjeva za potporu, rok za podnošenje prigovora na Obavijest o odbijanju zahtjeva za potporu, kriteriji za bodovanje podnesenih zahtjeva), ostale odredbe i korisničke upute za Agronet. Prema očitovanju Županije, potpore za nabavu opreme i uređaja za navodnjavanje od 2017. do 2022. nisu dodijeljene jer zahtjev za dodjelu potpore nije podnio nijedan korisnik sustava javnog navodnjavanja.

Osim toga, Županija je prije početka navodnjavanja (u ožujku 2022.) potencijalnim korisnicima sustava navodnjavanja (18 potencijalnih korisnika) uputila dopis kojim ih poziva da se u navedenom roku očituju o planiranom korištenju sustava javnog navodnjavanja. U dopisu navodi da se očituju o planovima za korištenje javnog sustava navodnjavanja Kaptol I. faza te ih obavještava o uvjetima i cijeni troška.

Na mrežnim stranicama Županije objavljene su i informacije o lokacijama sustava javnog navodnjavanja, izgrađenim sustavima javnog navodnjavanja te informacije o suradnji Županije s Hrvatskim vodama, Ministarstvom poljoprivrede i općinama na čijem području je planirana gradnja ili su izgrađeni sustavi javnog navodnjavanja, a u okviru službenih glasnika objavljena je Odluka o visini i obvezi plaćanja naknade za navodnjavanje za sustav Ramanovci – Bektež I. faza i Kaptol I. faza. Osim toga, na mrežnim stranicama Županijske javne ustanove (Regionalni koordinatorkoordinator razvoja Požeško-slavonske županije) objavljena je Analiza potencijala i razvoja poljoprivredne proizvodnje u Požeško-slavonskoj županiji. U navedenoj Analizi, između ostalog, navedeni su podaci o broju gospodarskih subjekata u poljoprivredi, obrazovnoj i dobnoj strukturi nositelja poljoprivrednih subjekata, veličini poljoprivrednih površina, poljoprivrednim površinama prema načinu uporabe te proizvodnji poljoprivrednih kultura na području Županije u posljednjih sedam godina.

Državni ured za reviziju preporučuje i nadalje provoditi izobrazno-informativne aktivnosti, jer su započele aktivnosti na gradnji tri sustava te u sljedećem razdoblju posvetiti više pozornosti informiranju korisnika u vezi s odabirom optimalne opreme za navodnjavanje, povećanjem priroda poljoprivrednih kultura na površinama koje se navodnjavaju, potrebom proizvodnje poljoprivrednih kultura koje se nedovoljno proizvode u Republici Hrvatskoj te drugim koristima primjene sustava javnog navodnjavanja.

OCJENA UČINKOVITOSTI UPRAVLJANJA GRAĐEVINAMA ZA NAVODNJAVANJE U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI

Državni ured za reviziju obavio je reviziju učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje u Županiji. Ciljevi revizije bili su provjeriti uspostavu pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, utvrditi jesu li ustrojene propisane evidencije građevina za navodnjavanje, ocijeniti je li gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje učinkovita, ocijeniti koristi li se voda za navodnjavanje u skladu s vodnim potencijalom i potrebama za navodnjavanjem te informira li se javnost o navodnjavanju.

Na temelju revizijom utvrđenih činjenica, primjenjujući utvrđene kriterije, Državni ured za reviziju ocijenio je da je Županija poduzela aktivnosti na donošenju zakonskih dokumenata u vezi s područjem navodnjavanja te su donesene Osnove navodnjavanja. Nadalje, Županija je ustrojila evidenciju građevina za navodnjavanje te je građevine za navodnjavanje evidentirala u svojim poslovnim knjigama, utvrdila je vodne resurse i zemljišni potencijal za navodnjavanje, osigurala je sredstva za gradnju građevina za navodnjavanje, prije gradnje građevina ispitala je zainteresiranost i pribavila potvrde krajnjih korisnika o korištenju budućih sustava javnog navodnjavanja, izradila je projektnu dokumentaciju te su do konca 2022. dva sustava javnog navodnjavanja započela s radom, a tri sustava su u fazi izrade projektne dokumentacije. Povećan je broj korisnika koji navodnjavaju poljoprivredno zemljište te su povećane navodnjavane površine poljoprivrednog zemljišta u svakom pojedinom sustavu. Županija je preuzela održavanje građevina za navodnjavanje od Hrvatskih voda te je izabrala izvoditelje i zaključila ugovore o upravljanju i održavanju navedenih građevina. Nadalje, Županija je donijela Odluku o visini i obvezi naknade za navodnjavanje za jedan sustav koja sadrži propisane elemente, naknadu za navodnjavanje obračunavala je na propisani način, ustrojila je Očevidnik naknade za navodnjavanje te je ostvarila prihode od naknade za navodnjavanje i namjenski ih trošila.

Međutim, ocijenjeno je da postoje nepravilnosti i propusti koji se odnose na donošenje programa gradnje nakon donošenja odluke o ulaganju odnosno gradnji sustava navodnjavanja, donošenje programa održavanja za dva sustava koja su započela s radom, pribavljanje i analiziranje podataka o prirodu i kvaliteti poljoprivrednih proizvoda od korisnika sustava javnog navodnjavanja, dostavu podataka o zahvaćenim i korištenim količinama vode Hrvatskim vodama te sastavljanje izvješća o realizaciji godišnjeg programa održavanja i godišnjeg obračuna prihoda i rashoda jednog sustava.

Slijedom navedenog, Državni ured za reviziju ocjenjuje da su aktivnosti Županije provedene u vezi s upravljanjem građevinama za navodnjavanje **djelomično učinkovite** te se daju sljedeći nalozi i preporuke, prema područjima revizije:

1. Pravni, strateški i planski okvir za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje
 - 1.1. Donijeti program gradnje sustava javnog navodnjavanja nakon donošenja odluke o ulaganju odnosno gradnji sustava navodnjavanja, u skladu s odredbama Zakona o vodama i Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.
2. Gradnja, korištenje i održavanje građevina za navodnjavanje
 - 2.1. Pribaviti i analizirati podatke o prirodi i kvaliteti poljoprivrednih proizvoda na navodnjavanom poljoprivrednom zemljištu od korisnika sustava javnog navodnjavanja kako bi se utvrdili učinci navodnjavanja.
 - 2.2. Provoditi edukacije poljoprivrednika čije je zemljište u obuhvatu sustava javnog navodnjavanja, za koje su u izradi projektna dokumentacija ili preinvesticijske studije te ih upoznati s koristima postojećih sustava javnog navodnjavanja, novim tehnologijama i načinom financiranja sustava javnog navodnjavanja.
3. Korištenje vode za navodnjavanje
 - 3.1. Podatke o zahvaćenim i korištenim količinama voda za navodnjavanje Hrvatskim vodama dostavljati mjesečno ili tromjesečno ovisno o količini zahvaćene vode, a nakon omogućavanja elektroničke dostave podataka u Informatički sustav voda – Hrvatskih voda, podatke dostavljati elektronički, u skladu s odredbama Pravilnika o očevidniku zahvaćenih i korištenih količina voda.
 - 3.2. Sastaviti izvješće o realizaciji godišnjeg programa održavanja i godišnjeg obračuna prihoda i rashoda sustava javnog navodnjavanja te ga dostaviti ministarstvu nadležnom za vodno gospodarstvo i Hrvatskim vodama najkasnije do donošenja programa održavanja sustava javnog navodnjavanja za naredno razdoblje, u skladu s odredbama Pravilnika o upravljanju i uređenju sustava za navodnjavanje.
4. Informiranje javnosti
 - 4.1. Nadalje provoditi izobrazno-informativne aktivnosti, jer su započele aktivnosti na gradnji tri sustava te u sljedećem razdoblju posvetiti više pozornosti informiranju korisnika u vezi s odabirom optimalne opreme za navodnjavanje, povećanjem priroda poljoprivrednih kultura na površinama koje se navodnjavaju, potrebom proizvodnje poljoprivrednih kultura koje se nedovoljno proizvode u Republici Hrvatskoj te drugim koristima primjene sustava javnog navodnjavanja.

Državni ured za reviziju mišljenja je da bi se provedbom navedenih naloga i preporuka postigla poboljšanja u vezi s uspostavom pravnog, strateškog i planskog okvira za učinkovito upravljanje građevinama za navodnjavanje, gradnjom, korištenjem i održavanjem građevina za navodnjavanje, korištenjem vode za navodnjavanje te informiranjem javnosti, čime bi se povećala učinkovitost upravljanja građevinama za navodnjavanje u Županiji.

OČITOVANJE POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE

Županija se očitovala na Nacrt izvješća o obavljenoj reviziji učinkovitosti upravljanja građevinama za navodnjavanje i mješovitim melioracijskim građevinama u Požeško-slavonskoj županiji te prihvaća dane naloge i preporuke.